

Promilleafgiftsfonden for landbrug

KLIMAFORANDRINGER - PÅVIRKNING OG TILPASNING I LANDBRUGET

TEKST /
RIKKE KROGSHAVE
LAURSEN
SEGES
FOTOS /
SEGES

For at opretholde en rentabel landbrugsproduktion og sikre miljøet er det nødvendigt, at der findes løsninger som er tilpasset de lokale, varierende udfordringer, forhold og muligheder, og tager hensyn til de mange forskellige arealinteresser og mål.

Landmændene står over for udfordringer med alt for meget vand i nogle perioder og for lidt vand i andre perioder. Det rekordvåde efterår 2019 betød, at mange danske vandløbs afvandingskapacitet var utilstrækkelig og flere løb over deres bredder. Et eksempel på disse vandløb var Gerå, som bugter sig på grænsen mellem Brønderslev og Aalborg Kommune. Gerå og tilløbende grøfter var i december 2019, og er stadigvæk i januar 2020 fyldte med vand til kanten, og på markerne er der store plamager af vand over alt.

- Det her er godt og grundigt træls for nu at sige det på jysk. Vi skal altså have fundet nogle løsninger på udfordringerne med de stigende vandmængder. Sådan siger landmand Jens Myhren. Han er en af lodsejerne ved Gerå, som er plaget af, at markerne er oversvømmede.

Ligeledes er Michael Bundgaard, som også har jorder ned til Gerå. Han har flere gange været i dialog med Brønderslev og Aalborg kommune om udfordringerne med vand på markerne, fordi Gerå ikke kan aflede de stigende vandmængder. Michael fortæller, at vandføringsevnen er nedsat pga. sedimentop-

hobning, nedskredne brinker og tilgroede kanter. Aalborg Kommune oprensede i 2018 en mindre strækning af Gerå. Oprensningen vil fortsætte i 2020, hvilket landmændene ser frem til, da den første oprensning havde en positiv effekt på afvandingen.

ØKONOMISK OG MILJØMÆSSIG BETYDNING

Når landmændene omkring Gerå og andre steder i Danmark er bekymrede for de stigende vandmængder i vandløbene og de hyppigere oversvømmelser, skyldes det, at det kan have store økonomisk og miljømæssige konsekvenser, da det påvirker dræningen og afvandingen.

God dræning af markerne med frit udløb til vandløbene er af stor økonomisk betydning, da våde

marker bl.a. betyder, at afgrøder mistrives med udbyttetab til følge. Et dansk forsøg på lerjord har vist, at hvor der er høj terrænnær grundvandsstand, som kun langsomt dræner af om foråret, er udbyttetabet i vårbyg og vinterhvede på 8-30 % ved sammenligning af områder med hhv. dårlige og gode afvandingsforhold (Jensen, 2019). Står markerne under vand i længere perioder vil tabet være langt højere, da afgrøden drukner.

Når afgrøder mistrives har dette også en negativ effekt på natur og miljø. På våde marker bliver afgrøderne og rodudviklingen mindre sammenlignet med veldrænede marker (Figur 1). Når planterne mistrives, medfører dette et mindre næringsstofoptag og dermed større udvaskning. Samtidig er ukrudtstrykket større på marker med svage afgrøder pga. mindre konkurrenceevne, hvilket øger behovet for ukrudtsbekæmpelse.

De store regnmængder gør at vandet står højt på markerne uden mulighed for at aflede det. Det giver store problemer i landbrugsarbejdet.

Figur 1
Vandstandens betydning for plantens vækst.

“Det her er godt og grundigt træls for nu at sige det på jysk. Vi skal altså have fundet nogle løsninger på udfordringerne med de stigende vandmængder.”

Jens Myhren, landmand.

FLERE EKSTREMER I FREMTIDEN

At finde løsninger, der har en reel effekt, er nødvendigt. Danmark får i fremtiden et varmere og vådere vejr med flere ekstremer (Klimatilpasning.dk, 2020). Således viser modelberegninger foretaget af SEGES med en grundvands- og overfladevandsmodel for Gerå oplandet, at i perioden 2041-2070 kan landmændene omkring Gerå forvente en ca. 13% højere årsvandføring i åen sammenlignet med i dag pga. de forventede klimaforandringer (Nørgaard, 2020). Modsat viste tørken i sommeren 2018 hvor vigtigt vanding er for dyrkningsikkerheden, og hvor hurtigt vandløbene, grundvandsressourcerne og de grundvandsafhængige økosystemer kom under pres.

Derfor er det vigtigt, at landbrug, kommuner med flere i samarbejde finder langtidsholdbare,

helhedsorienterede løsninger på de varierende udfordringer relaterede til klimaforandringer, vandløbene og grundvandsressourcerne.

TILSTRÆKKELIG KAPACITET

Vandløbene skal sikres tilstrækkelig kapacitet til at kunne håndtere de stigende vandmængder samtidig med at der tages hensyn til de fremtidige miljøkrav. Dette kan blandt andet indebære optimeret grødeskæring, hvor der i højere grad skæres efter behov.

Kombineret med en større prioritering af vandløbsstrækninger i samme vandløb, hvor flade strækninger vedligeholdes lidt mere hårdhændet for at sikre afvandingen, og strækninger med mere fald i højere grad prioriteres til naturen. Samtidig skal overfladevand i nogle områder måske "gemmes" til perioder, hvor vand er en mangelvare, for at sikre vand til markvanding.

Det er et paradoks, at der i visse

områder er problemer med "for høj" grundvandsstand samtidig med, at der er begrænsninger på adgangen til vand til markvanding. En løsning kunne være at tillade grundvandsudpumpning i de små vandløb i tørre perioder, så en større indvinding til markvanding bliver mulig.

NY VANDLØBSLOV SAMT VANDLØBSREGULATIVER

Landmændene omkring Gerå understreger, at det er strengt nødvendigt at få tænkt en decideret klimasikring ind i en nye vandløbslov samt i vandløbsregulativene.

- Vi landmænd skal naturligvis ikke have særbehandling, men vi skal heller ikke lades i stikken, da vi oplever, at klimaforandringerne allerede nu har så stor en påvirkning her hos os. Hvis vi ikke længere kan dyrke jorden langs Gerå, så må der findes en anden løsning, siger Jens Myhren.

MULTIFUNKTIONEL JORDFORDELING

Her kan multifunktionel jordfordeling i nogle tilfælde være en løsning til at skabe bedre balance mellem de forskellige udfordringer, arealinteresser og mål i et lokalområde. Nogle af de vandlidende arealer har ikke den samme landbrugsmæssige betydning som for 30-50 år siden. Således har Landbrug & Fødevarer i samspil med Danmarks Naturfredningsforening også foreslået at tage op imod 100.000 ha landbrugsjord ud af produktion - herunder de mest vandlidende jorder. Disse skal i stedet bidrage positivt til natur, miljø og klima mål. De tidligere lodsejere skal tilbydes mere dyrkningsegnet erstatningsjord (DN, 2019).

KILDER

- DN, 2019. DN og L&F vil sikre 100.000 hektar ny natur. <https://www.dn.dk/nyheder/dn-og-l-f-vil-sikre-100-000-hektar-ny-natur/>
- Jensen, K. J. S., 2019. Drainage and Plant Production - Growth, resource utilization and yields of cereal crops, under different and fluctuating groundwater depths. PhD thesis. Københavns Universitet, København.
- Klimatilpasning.dk, 2020. Klimændringer i Danmark. <https://www.klimatilpasning.dk/viden-om/fremtidens-klima/klimaaendringeridanmark/>
- Nørgaard, L. B., 2020. Undersøgelse af aflædningsbehovet i et dansk vandløb. Landbrugsinfo artikel.